

Підготовка тренерів-викладачів спортивних команд до управлінської діяльності

Червона С. П.

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація: *Проблеми визначення та доцільність розвитку здібностей необхідних для здійснення управлінської діяльності тренерами-викладачами спортивних команд розглядається як складова підготовки майбутніх фахівців фізичної культури.*

Ключові слова: *педагогічні здібності, тренер-викладач, система здібностей, управлінська діяльність.*

Зростання вимог до педагогічного професіоналізму фахівця в галузі фізичного виховання та спорту стає однією із складових компонентів державних освітніх стандартів та документів (У.П. України, 2009, 2016, 2017).

Сучасна система спортивного тренування характеризується прогресивними принципами, широким колом взаємозалежних завдань, науково-обґрунтованим підбором засобів і методів, перспективним багаторічним плануванням, високою організацією контролю, забезпеченням спеціальних умов, що зумовлює значну роль тренерів-викладачів у організації та управлінні тренувальною та змагальною діяльністю спортивних команд (Платонов, 1997).

Ігрові види спорту такі як баскетбол, волейбол, футбол, гандбол, базуються на узгоджених діях усієї команди, керування якою як під час тренувань так і під час змагань, здійснюється тренерами, тому високий рівень прояву здібностей необхідних для управління – один із основних факторів, що забезпечують перемогу у змаганнях різного рівня, забезпечують супровід кожного гравця у процесі надбання змагального досвіду та досягнення спортивної майстерності (Платонов, 1997).

Управління, трактується фахівцями як будь-яка зміна стану якогось об'єкту, системи чи процесу, що веде до досягнення мети або як впорядкування системи, тобто приведення її у відповідність з об'єктивною закономірністю, що діє в цій сфері . У більш вузькому значенні, управлінням називається перевід якої-небудь системи в бажаний стан або цілеспрямований вплив органу управління на об'єкт управління з метою його ефективного функціонування (Гогунів, & Мартянов, 2004).

Структура управління містить дві системи: керуючої (тренер) та керованої (спортсмен). Керуюча система діє на керовану систему з метою кількісної та якісної зміни параметрів її діяльності відповідно до поставлених завдань управління.

Керівництвом називають інтегруючі дії організації або посадової особи (у даному випадку тренера), спрямовані на поєднання зусиль, дій організацій або спеціалістів. Основними відмінними рисами кривника є:

- вплив на суб'єктів керування, використовуючи переважно владу та посадові повноваження;
- реалізація функцій постановки цілей, завдань, чіткий контроль за ходом їх виконання;
- вибір соціального об'єкта керівництва – групи людей (спортивний клуб, команда, спортсмен, тренерський склад, лікарі, масажисти та ін.);
- вибір варіантів дій, опосередкований посадовими повноваженнями та функціональними обов'язками (Родионов, 2004).

Спортивний тренер – це педагог, який не тільки займається навчанням техніки рухів і розвитком фізичних здібностей, але й формує особистість майбутнього громадянина, а основу цієї діяльності складають педагогічні здібності. Всі ці здібності вимагають як теоретичної підготовки так і практичних навичок. Кожна з них конкретна й оцінюється тільки у діяльності за цілим рядом компонентів.

Педагогічні здібності – сукупність психічних особливостей тренера, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

Педагогічні здібності тренерів – викладачів складають цілу систему. Перцептивні здібності включають педагогічну спостережливість, що дозволяє проникати у внутрішній світ спортсмена, розуміти його переживання і стан, бачити тенденції зміни його особистості, помічати позитивні якості і максимально використовувати їх в процесі виховання. Конструктивні здібності є умовою успішного проектування і формування особистості в колективі юних спортсменів. Завдяки їм тренер здатний передбачати результати своєї діяльності, передбачати поведінку вихованця в педагогічних ситуаціях. Конструктивні здібності допомагають тренеру аналізувати педагогічну ситуацію і вибирати єдино вірний в кожному випадку засіб впливу на особистість і колектив.

Дидактичні здібності дозволяють найбільш дохідливо передавати знання, відповідним чином конструюючи його і адаптуючи до особливостей особистості вихованців, стимулювати їх самостійну думку, мобілізувати увагу, подолає розслабленість, млявість і апатію на заняттях.

Комунікативні здібності допомагають тренеру встановлювати з вихованцями найбільш сприятливі взаємини. Комунікативність тренера найбільш яскраво проявляється в його педагогічному такті, вмінні уникати конфліктів, як з юними спортсменами, так і серед них.

Мова тренера завжди повинна відрізнятися внутрішньою силою, переконаністю. Велике значення має культура мови, хороша дикція, емоційний, але чітку побудову фраз, відсутність стилістичних і граматичних помилок, уміння говорити експромтом. Жести і міміка оживляють мова, роблять її більш образної, емоційно насиченою. Тренер повинен урізноманітнити своє мовлення гумором, жартом, доброзичливою іронією.

Організаторські здібності тренера проявляються в організації життя і побуту юних спортсменів, їх навчання, праці, відпочинку, в діловитості при

проведенні різноманітних заходів, у встановленні ділових колективних зв'язків і відносин.

Академічні здібності (здібності до наукових досліджень, узагальнення свого досвіду) необхідні тренеру для постійного вдосконалення в області психології і педагогіки, впровадження в свою діяльність науково-дослідних методів роботи.

Спеціальні здібності. Всебічне вдосконалення педагогічної діяльності тренера пов'язано з розвитком його здібностей до того чи іншого виду спорту. Якщо у тренера є також здатності до живопису, музиці, техніці, то, включаючи їх в свою діяльність, він збагачує свої педагогічні здібності, розширює діапазон виховного впливу на юного спортсмена. Талановиті тренери володіють багатьма спеціальними здібностями.

Авторитарні здібності полягає в умінні швидко завойовувати авторитет, це здатність до вольового впливу на вихованців. Для завоювання авторитету тренером велику роль відіграє знання їм своєї справи, серйозне ставлення до роботи і зацікавленість в її результатах.

Особистісні здібності або педагогічний такт. Такт полягає, перш за все, в умінні дотримуватися почуття міри у відносинах з вихованцями, особливо при прояві вимогливості, яку завжди слід поєднувати з повагою і турботою про спортсменів. Основа такту – витримка і врівноваженість педагога (Гогунів, & Март'янов, 2004; Родионов, 2004).

Здібності полегшують оволодіння педагогічною діяльністю, а заняття цією діяльністю розвивають педагогічні здібності. Педагогічні здібності розвиваються на базі загальних здібностей, проте в загальних здібностях в діяльності тренера відбивається структура педагогічної діяльності з її специфічним об'єктом – особистістю спортсмена.

Професійні якості віддзеркалюють єдність професійного та особистісного компонентів педагогічної діяльності. Врахування і прогнозування їх впливу є необхідною умовою успішності педагогічної діяльності.

Таким чином можна зробити **висновок**, що ефективне управління підготовкою спортсменів залежить від таких чинників як оволодіння тренерами-викладачами знаннями основних аспектів педагогіки, біології, біомеханіки та психології, управлінських впливів у процесі фізичної, теоретичної, психологічної та змагальної діяльності гравців і комплексного контролю за результатами їх тренувальної та змагальної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Гогунів, Е.Н., & Март'янов, Б.И. (2004). *Психология физического воспитания и спорта*. М. : Академия.
- Платонов, В.Н. (1997). *Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте*. К. : Олимпийская литература.
- Родионов, А.В. (2004). *Психология физического воспитания и спорта*. М: Академический проект.

- України, У.П. (2009). Про схвалення Стратегії формування сучасної системи олімпійської підготовки на період до 2020 року. *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-n>
- України, У.П. (2016). Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація". *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/42/2016>
- України, У.П. (2017). Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/592-2009-p>

Відомості про автора

Червона Світлана Пилипівна

Харківська державна академія фізичної культури

Е-mail nesveta@ukr.net

Поступила до редакції 05.01.2018